

แนวคิดเรื่องโยคะในภควัทคีตา:การศึกษาเชิงวิเคราะห์ A Concept of Yoga in Bhagavadgita: An Analytical Study

¹วนิชยา ปรีอปรัก ²มานพ นักการเรียน

¹Wanichaya Prueprak ²Manop Nakkannian

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

²Mahamakut Buddhist University, Sirindhorn College

¹Corresponding Author, Email: wanichayapr@gmail.com

Received October 25, 2023; Revised October 27, 2023; Accepted: November 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา 3) เพื่อวิเคราะห์ข้อโต้แย้งแนวคิดเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย แนวคิดลัทธิโยคะมุ่งเน้นภาคปฏิบัติตามแนวทางแห่งภักติโยคะ กรรมโยคะ และ ชญาณโยคะ ให้ความหมาย มุ่งเน้น วิธีการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ นำไปสู่วิเวกญาณเท่านั้น จึงจะบรรลุโมกษะได้ 2) เรื่องโยคะ ในคัมภีร์ภควัทคีตา มุ่งสอนให้มนุษย์ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ แสวงหาการหลุดพ้น ในท่ามกลางความวุ่นวายในสังคม สนับสนุนการทำหน้าที่ เพื่อให้โลกดำรงอยู่ได้ เน้นเรื่องกรรมมุ่งไปที่พระเจ้า เป็นการอ้างถึงสิ่งสมบูรณ์ มากกว่าจะพิจารณาไปที่การกระทำ ดุจน้ำบนใบบัวที่บาปนั้นไม่อาจแทรกซึมในชีวิตรอดพ้นได้ เพราะมนุษย์ได้ถูกกำหนดให้ทำกรรม ตามหน้าที่ อันเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติ ตามแนวทางปฏิบัติหลัก กรรมโยคะ และชญาณโยคะที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า เพื่อนำชีวิตรอดพ้นเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน 3. ข้อโต้แย้งเรื่องกรรมโยคะและชญาณโยคะ คังกรจารย์มุ่งเน้นชญาณโยคะอย่างเดียว ขณะที่รามานุจะรวมเอาทั้งชญาณโยคะ กรรมโยคะและภักติโยคะไว้ด้วยกัน โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาตรงกับวิธีการอธิบายโยคะของรามานุจะมากกว่าจะเป็นไปในแบบของคังกรจารย์ เพราะชญาณโยคะเป็นสิ่งที่ปุถุชนเข้าใจได้ยาก นอกจากนักบวชเท่านั้นที่เข้าใจได้ การใช้กรรมโยคะและภักติโยคะเพื่อเข้าถึงชญาณโยคะผ่านการทำหน้าที่เป็นการอธิบายที่เข้าใจได้ง่ายกว่า

คำสำคัญ: โยคะ; ภควัทคีตา; การวิเคราะห์

Abstract

In this research, the objectives were critically analyzed the debates on the concept of Yoga in Bhagavad-Gita. This research employed the documentary research

methodology. It was found that: 1) the concept of Yoga in Indian philosophy basically refers to two schools of Yoga: the school of Yoga that lays great emphasis on the practice of Yoga following the path of Bhakti-Yoga, Karma-Yoga and Jñāna-Yoga whereby purification of one's mind is prioritized leading to Vivekañāna in order to attain Moksha, 2) it is strongly believed that the concept of Yoga in Bhagavad-Gita emphasizes on the peaceful existence of human beings where seeking for salvation amongst chaotic society could be made; it supports performance of duty in order to sustain the world through Karma aiming at the God which could be regarded as the one that depends itself on perfection more than the consideration of action as if the drop of water on the lotus's leaf is without the penetration of sin into Jīvatman because man is predetermined to do certain act according to the given duty that would yield the benefit to human beings in accordance with the principle of Karma-Yoga and Jñāna-Yoga which connects the relationship between man and God where Jīvatman could be brought to be a part of Brahman. In the debate over the concept of Karma-Yoga and Jñāna-Yoga; on the one hand, Shankaracharya emphasized on Jñāna-Yoga only, on the other hand, Rāmānuja included Bhakti-Yoga, Karma-Yoga and Jñāna-Yoga together. Therefore, it is argued that the concept of Yoga in Bhagavad-Gita accords with the explanation on Yoga of Rāmānuja more than Shankaracharya's one because Jñāna-Yoga poses the difficulty for worldly people to access; only ascetics could access it, so, the utilization of Karma-Yoga and Bhakti-Yoga together could lead to Jñāna-Yoga through performance of the worldly duty and such an explanation yield more benefit to their followers than the previous one.

Keywords: Yoga; Bhagavadgita; An Analytical Study

บทนำ

การอธิบายหลักความจริงในเรื่องอาตมัน พรหมันและโมกษะตามที่ปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตานั้นได้อธิบายหลักการการทำหน้าที่อันเป็นเครื่องมือในการยกระดับอาตมันของบุคคลให้อยู่เหนือกว่าอารมณ์อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นวิธีการบำเพ็ญตนของเหล่าฆราวาสที่จะเข้าถึงพรหมันอันเป็นการทำลายอวิชชาให้หมดไป โดยยึดหลักคุณธรรมคือยึดประโยชน์ส่วนรวม จึงสามารถเชื่อมโยงหรือสื่อสารต่อพระเจ้าได้ วิธีการอธิบายนี้ถูกเรียกว่า “โยคะ” ในคัมภีร์ภควัทคีตาดังกล่าวถึงโยคะในสถานะของกรรมและการทำหน้าที่ กล่าวคือ “ผู้ใดกระทำความรู้สึกรู้เป็นอิสระจากการยึดมั่นถือมั่น ผู้นั้น สามารถเผากรรมของตนให้หมดไหม้ด้วยไฟ คือปัญญา ปราชญ์ผู้นั้นชื่อว่าบัณฑิต” (กฤษณโศภิตายนยาส, 2561) และอีกข้อความว่า “ผู้ปรารถนาจะบรรลุโยคะพึงยึดเอากรรมเป็นวิถีทางเถิด เมื่ออาศัยกรรมเป็นทางจนลุล่วงโยคะแล้ว ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าก้าวเข้าสู่ดินแดนแห่ง

ศานติตราปนิรันดร์แล้ว การจะบรรลุโยคะได้นั้นบุคคลต้องไม่ติดข้องอยู่ในกรรม และสามารถสลัดความรู้สึกอยากได้ตนได้รับผลของกรรมทั้งได้” (กฤษณโศปายนวยาส, 2561)

ข้อความนี้เป็นการกล่าวถึงหลักปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่อันเป็นการทำให้บริสุทธิ์คือการรวบรวมความคิด จิตอันให้แน่วแน่อยู่ในอารมณ์อันเดียว เมื่อใดที่ความคิดของเราขัดแย้งเมื่อนั้นจิตย่อมไร้สมาธิ (กฤษณโศปายนวยาส, 2561) และหลักการดังกล่าวนี้เมื่อทำให้บริสุทธิ์แล้วจะทำให้อาดมันบริสุทธิ์ เอาชนะตนเองได้ และสามารถควบคุมประสาทมิให้แปรปรวนเมื่อมีอารมณ์กระทบ อาตมันของคนผู้นั้นย่อมเข้าร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับปรมาตมัน อันเป็นที่รวมแห่งอาดมันทั้งปวงในสากลจักรวาล เมื่อบุคคลมีอาดมันแนบสนิทเป็นหนึ่งเดียวกับปรมาตมันเช่นนั้น กระทำการใดลงไปก็จะไม่แปรเปลี่ยนเพราะกรรมนั้น (กฤษณโศปายนวยาส, 2561) การกล่าวถึงโยคะในที่นี้ได้นำไปสู่การโยงหลักขณะการอธิบายโยคะในฐานะที่เป็นเครื่องทำให้มนุษย์หลุดพ้นไปสู่จุดสิ้นสุดที่สมบูรณ์พร้อม การหลุดพ้นนี้ยังทำให้มนุษย์นั้นถูกแยกออกจากสังสารวัฏ จะพบว่า การปฏิบัติโยคะนั้นจะสร้างการหยุดยั้งหน้าที่ของสัมผัสต่างๆ ภายนอกแล้วทำให้เกิดการมุ่งไปที่การกำหนดร่างกายด้วยท่าทางต่างๆ พร้อมทั้งคำนวณลมหายใจผ่านรูจมูก ซึ่งนั่นทำให้คนได้ใคร่ครวญถึงอาดมันรวมถึงสัมผัส ใจ และพุทธิปัญญา โดยจะไม่ปล่อยให้สิ่งต่างๆ ทั้งความต้องการ ความกลัว ความโกรธสามารถเข้ามายุ่งเกี่ยวกับอาดมันได้ (J.A.B.Van Buitenen, 1968) ซึ่งนำไปสู่การพิจารณาถึงอาดมันที่จะไม่ยึดมั่นหรือทำตัวเองให้โดดเด่นและโดดเด่น เป็นการทำให้เกิดภาพเชิงประจักษ์ผ่านการทำหน้าที่เพื่อชุมชนหรือการทำเพื่อประโยชน์แก่คนอื่นอันเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างอาดมันกับสิ่งอื่นทุกอย่างที่ตั้งต้นระหว่างการทำที่บุคคลหนึ่งไม่ได้มุ่งหมายแค่เพียงผลจากการกระทำของตนเพียงอย่างเดียว แต่ยังนึกถึงการกระทำนั้นในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายด้วย

การตีความนี้เป็นการเข้าใจบริบทที่ว่า อาตมันและพรหมนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกันในแง่ของการกระทำ แต่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่เป็นแรงผลักดันก่อให้เกิดการกระทำกรรมนั้น จึงทำให้เกิดข้อพิจารณาที่สังกรจารยอธิบายถึงญาณโยคะอันมุ่งไปที่แนวทางปฏิบัติโยคะนั้น ต้องอาศัยความรู้เป็นสำคัญคือวิธีสู่แนวทางปฏิบัติบำเพ็ญโยคะโดยอาศัยหลักการทางศาสนาคือการค้นตัวตน เพื่อหลักพ้นจากสังคมที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย จึงสามารถจะจัดอำนาจกรรมให้หมดไปคือการสิ้นสุดจากสังสารวัฏอย่างสิ้นเชิง ส่วนหลักธรรมของรามานูจ เน้นความภักดี อันก่อเกิด กรรมโยคะนั้นมุ่งถึงพระเจ้าผู้สูงสุดผ่านพิธีกรรมทางศาสนาอันหมายถึงการบรรลุถึงความเจริญทางโลกแห่งวัตถุท่ามกลางความวุ่นวาย คือ การทำอย่างไร จะรู้แจ้งในโลกนี้และโลกหน้า มีความสุขกับบรรณะและพิธีกรรมทางศาสนาที่ทำให้ผู้ศรัทธาต่อศาสนาบูชาพระเจ้าผ่านการฝึกปฏิบัติจิตตนเองด้วยการน้อมจิต ถึงพระองค์ อันทำให้เกิดผลตามมาซึ่งวิธีดังนี้เป็นวิธีอ้อม แต่การสร้างความรู้ให้จิตใจ เชื่อมโยง ต่อพระเจ้าวิธีนี้เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่มาจากพระองค์โดยตรง (Sri Sankaracharya, 1901) การอธิบายถึงญาณโยคะผ่านความรู้ถึงอาดมันอันเป็นอมตะคือวิญญูญบริสุทธิ์ นั้นไม่เกี่ยวข้องกับความทุกข์และความเจ็บปวด ฉะนั้นตราปใดที่ยังไม่มีปัญญาที่เหนือกว่าจิตใจอันเป็นทางโลกนั้นมาจากกรรมโยคะที่ทำให้เกิดลักษณะของกลุ่มนักบวชที่เชื่อว่า 1) มีความพึงพอใจในอาดมัน 2) มีความสงบไม่ยึดในความสุขและทุกข์ 3) การไม่มีทั้งความรักและเกลียดชัง 4) การไม่ยึดติดต่อสิ่งภายนอก ไม่มีสิ่งใดทำให้หวั่นไหวได้ 5) มีความซื่อสัตย์ต่อพระเจ้า โดยถือว่าความคิดนั้นเป็นบ่อเกิด ของความสุขและความทุกข์ และการควบคุมประสาทสัมผัสนำไปสู่ความสงบและความสุข การควบคุมสัมผัสจะช่วยให้

ความรู้นั้น 6) การทำงานทุกอย่างด้วยการยึดหลักสากล นั้นไม่ได้มุ่งไปที่การเป็นนักบวชเท่านั้น 7) การกำจัดความอยากและความเป็นตัวตน โดยความรู้เท่านั้นจะนำไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง (Sri Sankaracharya, 1901) การเข้าใจว่าอาตมอันเป็นเรื่องตัวตนที่ถูกมองผ่านพิธีกรรมทางศาสนาจึงเป็นวิธีการเข้าใจแบบดั้งเดิม แต่การอธิบายโยคะผ่านคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นการพิจารณาการปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่มีคุณค่าที่เป็นสากลยิ่งขึ้น อาศัยแรงผลักดันด้วยปัญญาของพระเจ้าแบบชญาณโยคะ แต่ในรายละเอียดดูเหมือนว่าชญาณโยคะนั้นจะหมายถึงการรวมกันของอาตมอันและไม่แบ่งแยกว่าเป็นใคร การกล่าวแนวคิรามานูซ ถึงการทำหน้าที่นั้นเป็นดั่งความรู้อันเป็นเรื่องส่วนตัวแต่มุ่งไปที่ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่โลกมากกว่าว่า “เราคือทุกคน และทุกคนคือเรา” เพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติอันมาจากอิทธิพลความทุกข์และมายาที่ทำให้อรชุนท้อแท้ในการรบ แต่ในสนามรบนั้นอรชุนจำเป็นต้องทำหน้าที่ของบรรณกษัตริย์ที่จะสมบูรณ์ได้ด้วยการรบและนำชีวิตของผู้อื่นซึ่งมีหน้าที่ต่างกันไปสู่เป้าหมายตามแต่หน้าที่ๆ มี ไม่อย่างนั้นก็จะถูกความทุกข์และมายนำตนเองไปสู่การเวียนว่ายในสังสารวัฏ (Sri Sankaracharya, 1901) การเข้าใจบริบทการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาที่รามานูซนำเสนอถึงการแสดงออกภักดีโยคะที่มีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าว่า “การแสดงออกถึงพิธีกรรมอันบริสุทธิ์คือการอุทิศตนเองตามคำสอนในแบบภักดีโยคะ พระองค์จะนำเจ้าออกจากบาปทั้งปวงด้วยการที่ท่านแสดงออกถึงความภักดี ไม่ต้องกังวล” (Sri Sankaracharya, 1901) ขณะที่การปฏิบัติตามหลักของคังกราจารย์เป็นการทำหน้าที่อันหลากหลายอาศัยชญาณโยคะในการทำหน้าที่นั้น ไม่ใช่ด้วยภักดีโยคะหรือกรรมโยคะที่มุ่งหมายในแง่ของคำสอนทางศาสนาเท่านั้น ซึ่งทำให้การพิจารณาการท่าสงครามหรือการทำหน้าที่ของนักรบด้วยการทุ่มเทเหมือนกัน ขณะที่การทุ่มเทตามพิธีกรรมทางศาสนาที่มุ่งเน้นไปที่การอุทิศตนเองเพื่อพระเจ้าแบบนักบวชของคังกราจารย์กับการนำพระเจ้ามาเป็นแรงบันดาลใจในการทำทุกอย่างแบบการทำหน้าที่นักรบของรามานูซจึงเป็นการเข้าใจโยคะที่ถูกนำเสนอในภควัทคีตานี้อย่างชัดเจน

ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญความหมายเชิงคุณค่าและประโยชน์ทางจิตศาสตร์ในคัมภีร์ภควัทคีตาอันเป็นคำภีร์สำคัญของศาสนาพราหมณ์ -ฮินดู เป็นส่วนหนึ่งของมหากาพย์มหาภารตะ เพื่อตอบปัญหาแนวทางปฏิบัติโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาเกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ว่าสิ่งใดควรนำไปสู่แนวทางปฏิบัติเพื่อหน้าที่อันถูกต้องตามหลักโยคะ ดังที่รามานูซเสนอวิธีการปฏิบัติในฐานะเป็นเครื่องมือที่ประยุกต์เอาหลักการปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงพระเจ้า และเครื่องมือนี้มีความสำคัญมากกว่าจะเน้นที่เป้าหมายแบบที่คังกราจารย์ อีกทั้งข้อปฏิบัติทางศาสนาที่ถูกกล่าวไว้ผ่านหน้าที่ทางสังคมทำให้ศาสนาเป็นระบบศีลธรรมที่มีการถกเถียงกันได้ แต่ข้อถกเถียงนั้นต้องมีเป้าหมายที่ไม่ใช่บุคคลเป็นผู้ตัดสิน ต้องอาศัยเกณฑ์ที่ตรวจสอบผ่านอุดมคติที่โยคะจะนำสู่การหลุดพ้นจากอคติมายาของมนุษย์ จากข้อเสนอนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการชี้ให้เห็นแนวคิดเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาผ่านการตีความและวิเคราะห์โครงสร้างของปรัชญาอินเดียตามแนวคิดของนักปรัชญาฮินดูคือคังกราจารย์และรามานูซต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย
2. เพื่อศึกษาเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา
3. เพื่อวิเคราะห์ข้อโต้แย้งเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีระเบียบวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าคำสอนเรื่องโยคะ ในคัมภีร์ภควัทคีตา และพิจารณาประเด็นเกี่ยวข้องกับเรื่องโยคะและข้อโต้แย้งในประเด็นดังกล่าวในคัมภีร์ชั้นทุติยภูมิ เอกสาร และหนังสือที่เกี่ยวข้อง
2. แยกแยะประเด็นเพื่อศึกษาวิเคราะห์และตรวจสอบเหตุผลที่ใช้อธิบาย
3. วิเคราะห์และตรวจสอบเหตุผลเพื่อสร้างข้อสรุป ถัดจากนั้นนำไปเขียนเป็นงานวิจัยพร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย โยคะในปรัชญาอินเดียนั้นได้ถูกเสนอตามแนวคิดแบบสาขายะได้อธิบายว่าเป็นหลักการหรือทฤษฎีที่นำไปสู่การเข้าถึงพรหมัน และปรัชญาสำนักโยคะอธิบายว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปัจเจกผ่านการปฏิบัติทางกายและจิตให้เข้าถึงพรหมันเช่นกัน ดังนี้

1.1 ภักติโยคะ การปฏิบัติภักติโยคะ (กติโยคะ) เป็นการปฏิบัติที่ประกอบด้วยความศรัทธา ความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ขับร้อง กล่าวคำ สรรเสริญพระนามเรียกว่า คีตา หมายถึงบทเพลงแห่งพระเจ้า สวดมนต์ น้อมถวายเครื่องสการบูชาเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความภักดี ในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น ในโคลกที่ 34 ที่กล่าวว่า “จงรักภักดีแด่พระเจ้า ขอน้อมสการะพระมหากرุณา ถวายงาน มอบชีวิตต่อพระองค์ทุกภพชาติ สนับสนุนศาสนาให้ถาวร สืบไป ถึงแม้ว่าเราพบเจตปัญหาใดๆ มาทดสอบใจ จงเชื่อศรัทธา พระองค์ไม่เปลี่ยนแปลง จิตมุ่งมั่น ไม่หวั่นไหว ท้อแท้ ต่อความยากลำบาก ด้วยการมอบใจให้พระเจ้า” และโคลก ที่ 28 ว่า “จงปลดปล่อยเรา จากห้วงแห่งทุกข์ ขอพระองค์จงเมตตา กรุณา นำพาเราทั้งหลายได้ข้ามพ้นสังสารวัฏ เพื่อบรรลุโมกษะหรือความหลุดพ้น เพื่อนำชีวาत्मัน ให้รู้แจ้งด้วยปัญญาความรู้ เป็ญส่วนหนึ่งแห่งพรหมัน” (พินดอภว, 2545) โดยอาศัยแนวทางปฏิบัติจิตอันภักดี ช่วยผสานกรรม ความภักดีและความรู้ เข้าด้วยกัน เห็นได้ว่า มนุษย์ มีภาวะที่แตกต่าง บางคนบรรลุความภักดี บางคนบรรลุการกระทำ และบางคนบรรลุความรู้ ทั้งสามแนวทางย่อมต้องอิงอาศัยกันมิได้ขัดแย้ง คือแนวทางแห่งโยคี

1.2 กรรมโยคะ เป็นมรรควิธีอันก่อให้เกิดการกระทำ อย่างถูกต้อง นั้นต้องอาศัยความรู้ ว่าด้วยเจตจำนงค์ ที่แสดงออกถึงการกระทำ ตามหน้าที่ การกระทำ (กรรม) ของเหล่าโยคีว่าไม่ใช่ทั้งสิ่งที่ดีหรือชั่ว แต่ทุกการกระทำนั้นทั้งดีและชั่วผสมกัน ตามความหมายนี้หมายถึงว่า การกระทำที่ดีและไม่ดีนั้นมีอยู่ในแง่ของการทำกรรมตลอดเวลา โดยทุกการกระทำนั้นถูกอ้างถึงความรู้สึกสงบใจที่จะไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านั้น หรือกล่าวได้ว่าเป็นผู้อยู่เหนือสิ่งที่ทำนั้นทั้งดีและชั่ว ซึ่งทำให้ทุกการกระทำนั้นล้วนนำไปสู่ปิตตลอดเวลา เหมือนในกรณีที่เราพูดถึงเครื่องมือต่างๆ เช่นมีด มีดนั้นมีสำหรับตัด ถ้ามีดนั้นใช้ฟันหรือตัดผลไม้ก็จะถือว่าเป็นมีดที่ดี และถ้าไปใช้ตัดคอกก็จะกลายเป็นมีดชั่ว แต่สำหรับมีดก็ยังตัดได้เหมือนเดิม จึงไม่สำคัญว่าจะตัดที่ไหน และตัดอะไร แต่เมื่อใครให้ค่ากับมีดจากการทำนั้นว่าดีหรือชั่ว ก็ไม่ต่างจากโยคีที่ไม่ได้เป็นตัวแทนสำหรับการกระทำที่ดีหรือชั่ว แต่โยคีคือผู้ที่อยู่เหนือทั้ง 2 อย่างนั้น และสำหรับคนทั่วไป การกระทำทั้งดีหรือชั่ว หรือทั้งดีและชั่วผสมกัน เช่นเดียวกับกรณีที่เรา

ทำบางอย่างที่ดี แต่บางอย่างอาจทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวบ้าง การกระทำนั้นก็อาจดีแต่การมีความต้องการก็อาจจะชั่วได้ หรืออาจดีสำหรับคนอื่นแต่ไม่ดีสำหรับตัวเอง ดังนั้นทั้งหมดเราอาจมองให้เห็นได้ถึงความแตกต่างด้านกรรมโยคะระหว่างตนเองและผู้อื่น ฉะนั้น การกรรมโยคะแล้ว หรือนั้นไม่ดี หรือนี้อย่างนั้นๆ แต่สำหรับผู้ปฏิบัติตามกรรมโยคะจะถือว่าไม่มีผลอะไรทั้งนั้น (Sri Swami Sachidananda, 2019) เพราะให้โลกดำรงอยู่ สังคมเคลื่อนไปข้างหน้า ถ้าสังคมเป็นปกติสุข คนในสังคมย่อมเป็นสุขเช่นเดียวกัน

1.3 ชญาณโยคะ ว่าด้วยสติปัญญา อันเป็นบ่อเกิดของความรู้ โดยให้ความสำคัญกับความรู้เป็นหนทางทางปฏิบัติเพราะความรู้สามารถทำลายอวิชชาให้หมดไปแต่ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อ นอกจากนั้นยังต้องชนะประสาทสัมผัสทั้งปวง ด้วยความอดทน ให้อยู่เหนือตัณหา หากบุคคลใด ละเว้นไม่ได้ ย่อมไม่ใช่แนวทางของโยคี อย่างแท้จริง เพราะความรู้จึงสามารถทำให้อาตมน์เป็นเอกภาพกับพรหมัน (พิน ดอกบัว, 2545) การกล่าวถึงชญาณโยคะเป็นแนวคิดว่าด้วยความรู้ คือการตระหนักรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นที่มาของแนวการปฏิบัติโยคะที่ทำให้อรชุนตัดสินใจ ใช้ต่อสู้กับความรู้สึภายใน เพราะความรู้เป็นบ่อเกิดของจริงแท้ ซึ่งผู้ที่บำเพ็ญตนเป็นโยคี ต้องพากเพียร แสวงหาความจริงของชีวิต การรู้เห็นจริง ย่อมเกิดไม่ได้ หากโยคีปราศจากความรู้ เพราะความรู้ จะนำไปสู่อันติมะสัจจะคือเออาชนะ ประสาทสัมผัส ให้อยู่เหนือ อารมณ์ ความเจ็บปวด ความหนาว ความร้อน ความหิว ความวิตกกังวล ความวุ่นวาย ความอดทนอดกลั้น ในสังคมที่เต็มไปด้วย อวิชชาคือความไม่รู้ในเหตุที่เป็นไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา ถูกกล่าวถึงผ่านลักษณะการปฏิบัติตนที่ถูกตีความโดยกลุ่มนักปรัชญาอินเดียสมัยใหม่ ให้เห็นวิธีการปฏิบัติตนที่ชัดเจนขึ้น ดังนี้

2.1 ภักติโยคะ เป็นการแสดงออกถึงความภักดีด้วยเจตจำนง คือ อารมณ์ ที่มุ่งมั่นตั้งใจต่อพระผู้เป็นเจ้า คำสอนหานี้ปรากฏในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับถึงพระผู้เป็นเจ้าก่อนที่จะทำการใดก็ตาม การอธิบายถึงการกระทำที่ผูกโยงเข้าหาสิ่งสูงสุดนั้นจึงเป็นข้อกำหนดว่าทุกการกระทำนั้นไม่ได้ถูกพิจารณาจากตนเองเท่านั้น โดยปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตาว่า

“คนบางคนมีความศรัทธาในโยครกรรม แต่มีอาจปฏิบัติให้ถึงที่สุดได้ คนเช่นนั้นเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว คติภพของเขาจะเป็นเช่นใด คนผู้นั้นจะต้องเวียนว่ายไปในห้วงสังสารวัฏอย่างไร จุดหมาย เหมือนหมู่เมฆที่แตกกระจายไร้ทิศทางเพราะแรงลมหรือไม่ เขาคอนั้นจะมีโอกาสได้เข้าสู่แดน แห่งพรหมันบ้างไหม...ภฤชณะตอบว่า อรชุน คนผู้นั้นไม่ว่าจะสิ้นชีพไปสู่ปรภพ หรือยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ คุณความดีที่เขาสร้างสมไว้ย่อมไม่มีวันพินาศเสื่อมสลายไปจากเขา คนทำกรรมดีย่อมไปสู่ภพที่ดีเสมอ ผู้ใดปฏิบัติโยคะด้วยความศรัทธา แต่ไม่ได้บรรลุถึงที่สุด เพราะสิ้นชีวิตก่อน ผู้นั้นเมื่อละโลกไปสู่ปรโลก เขาจะได้เสวยสุข ณดินแดนแห่งเทวโลก อันเป็นแดนสวรรค์เป็นเวลาหลายชั่วกัลป์ จากนั้นจึงจะจุติลงมาเกิดยังโลกมนุษย์ในตระกูลที่สูงส่งด้วยชาติกำเนิดและคุณธรรม หากไม่เกิดในตระกูลอันมั่นคง ดังกล่าวมา เขาย่อมไปเกิดในตระกูลแห่งโยคีผู้มีปัญญา การกำเนิดในตระกูลโยคีเช่นนั้นนับเป็นลาภชีวิตอันหาได้ยากยิ่งในโลกมนุษย์ เพราะเหตุที่คุ้นเคยกับการปฏิบัติโยคะมาแล้วในชาติก่อน เมื่อชาตินี้ได้มา เต็มโตท่ามกลางบุคคลผู้ปฏิบัติโยคะธรรมอีกครั้ง ความทรงจำเก่าๆ ที่ติดตัวมา จักช่วยให้เขาเข้าใจแนวทางการปฏิบัติได้รวดเร็ว อดีตสัญญาจักช่วยให้เขาปฏิบัติโยคะได้ก้าวหน้าจนบรรลุ

ถึงที่สุด เมื่อบรรลุโยคะแล้ว การกิจของชีวิตทั้งปวงย่อมถือเป็นอันจบสิ้น” (กฤษณโหว
ปายนวยาส, 2561)

ภักติโยคะจึงเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อม ในกรณีของอรชุนที่มีต่อพระกฤษณะนั้น
เป็นการเชื่อต่อพระเป็นเจ้า โดยมีการกล่าวถึงพระเป็นเจ้าในแง่ของการยอมรับผลกรรมและการเชื่อ
ว่าการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ผลที่ดีสำหรับผู้ปฏิบัติตามที่ต้องรับผิดชอบนั้น

2.2 กรรมโยคะ เป็นการอ้างถึงถึงความเชื่อที่ว่าตนเองเป็นแค่ตัวแทน ทำให้เห็นว่า เป็นผู้ใด
รู้จักแจ้ง ต่ออาตมมันจึงเป็นไปไม่ได้ ในคัมภีร์ภักทศิตา กล่าวว่า การบรรลุการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อ
มวลมนุษยชาติ เรียกว่า สังเคราะห์โลก คือทำหน้าที่ มอบใจให้พระเจ้า อนึ่ง การปฏิบัติหน้าที่ ทำ
ประโยชน์ ในนามพระเจ้า โดยบาปนั้น มีอาจซึมซาบในบุคคลนั้น ดุจน้ำไม่ซึมซาบในใบบัว ด้วยเหตุนี้
การทำสงคราม กับเหล่าญาติมิตร เพื่อปกป้องคุณธรรมจึงไม่บาปแต่ประการใด ดังข้อความที่ว่า

“การกระทำความดีด้วยความไม่ยึดมั่นถือมั่นย่อมดีกว่าไม่ยอมกระทำความดีอันใดเลย...กรรมทั้ง
ปวงมนุษย์ไม่ใช่ผู้กระทำ กรรมทั้งหลายเหล่านั้นถูกขับเคลื่อนด้วยพลังแห่งธรรมชาติ คนโง่
เขลาไม่เข้าใจความเป็นจริงอันนี้ย่อมหลงผิดว่าตนคือผู้กระทำความดี...ผู้ใดกระทำความดีโดยไม่
หวังผลของกรรมนั้น หากแต่มุ่งอุทิศการกระทำความดี ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ขำขัน
พันธุนาการของญาติมิตร ผู้นั้นย่อมไม่แปดเปื้อนบาป ประหนึ่งดุษีใบบัวไม่แปดเปื้อนหยดน้ำ
ฉะนั้น” (กฤษณโหวปายนวยาส, 2561)

การยอมรับว่าการทำกรรมนั้นเป็นการทำตามหน้าที่ โดยไม่หวังผล ซึ่งงานดังกล่าวนี้ มิได้
เพื่อให้ตนเองบริสุทธิ์ แต่เกิดขึ้นโดยการกระทำ ที่ไม่เห็นแก่ตัว นัยหนึ่งคือการกระทำดังกล่าว สามารถ
ทำให้ตนเอง พ้นจากอหังการ ยึดมั่น ในตนเอง ฉะนั้น การกระทำที่กำหนดรูปแบบของผลนั้นจึงเป็น
การเข้าใจในลักษณะของกรรมโยคะ แต่หากพิจารณาถึงการกระทำที่ไม่มีผลเกิดขึ้นจากการใช้วิธีการ
แบบของโยคีผู้ไม่พิจารณาในแง่ของกรรมนั้นเป็นเรื่องของผล แต่ทำตามหน้าที่ที่ถูกพิจารณาบน
พื้นฐานของสิ่งที่อยู่เหนือกว่าตนเองเป็นผู้กำหนดแต่อย่างใด เป็นเรื่องผู้พระเป็นเจ้าหรืออำนาจสูงสุด
เป็นผู้กำหนดหน้าที่และผลที่จะเกิดขึ้น

2.3 ลักษณะญาณโยคะ การกระทำบนฐานของความรู้ โดยความรู้ที่อ้างถึงการรับรู้ที่
เกี่ยวข้องกับภักติโยคะและกรรมโยคะ จึงจะตรวจสอบได้ว่าความรู้ที่ถูกต้องและเป็นจริงตามนั้น
กล่าวคือ เป็นการพัฒนาจิตใจให้อยู่เหนือกว่าการรับรู้ทั่วไปเป็นการสร้างความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นและ
เปิดจิตใจไปสู่ความจริง ดังข้อความในคัมภีร์ภักทศิตาว่า

“ความรู้ลึก, จิตใจ, และความรู้ ท่านกล่าวว่าเส้นทางเล็ดลอดเข้ามาของกิเลส หากว่าเรา
ไม่รู้เท่าทันมัน เมื่อกิเลสอันได้แก่ความทะยานอยากอันไม่รู้จักจบสิ้นเข้าครอบงำการรู้แจ้ง
คนเราย่อมจะหลงทางไม่อาจเข้าถึงอาตมมันได้เป็นของธรรมดา เพราะเหตุนี้แลอรชุน จง
ควบคุมความรู้ลึกเอาไว้ให้มัน เมื่อมีอารมณ์ภายนอกมากระทบ จากนั้นจึงพยายามขจัดบาป
อันเป็นสิ่งที่ปิดกั้นการรู้แจ้งออกไปจากจิตใจ จิตใจที่ว่ามีพลังก็ยิ่งพ่ายแพ้อำนาจแห่งปัญญา
กระนั้นก็ดี ปัญญาก็ยิ่งด้อยอำนาจกว่าอาตมมัน อรชุน เมื่อประจักษ์ชัดว่าความทะยานอยาก
เป็นศัตรูของการเข้าหาความดี ทำไมท่านจึงไม่รับขจัดมันเสียด้วยปัญญาเล่า” (กฤษณโหว
ปายนวยาส, 2561)

การนำเอาปัญญาที่อยู่เหนือกว่าตนเองมาเป็นเครื่องประคองจิตใจให้อาตมามีกำลังในการก้าวพ้นจากความยึดติดกับตนเองเป็นแนวทางหนึ่งตามแบบชญาณโยคะที่ถูกอธิบายบนฐานของการปฏิบัติตามหน้าที่ ขณะเดียวกันการปฏิบัตินั้นอาจโยงให้เห็นถึงรูปแบบของนักบวชที่เป็นวาระที่ถูกมองว่าเป็นผู้สั่งสมปัญญา และเป็นผู้ขัดเกลาปัญญาเหล่านั้นให้สามารถหลุดพ้นจากมายาในโลกได้มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของเหล่าฆราวาสที่จำเป็นต้องทำหน้าที่ควรตรวจสอบตัวเองอย่างไรจึงจะทำได้อย่างผู้มีปัญญา ดังข้อความที่ปรากฏว่า

“โยคะคือการกระทำจิตให้บริสุทธิ์นี้ก็คือการรวบรวมความคิดนึกให้แน่วแน่อยู่ในอารมณ์อันเดียว เมื่อใดที่ความคิดของเราซัดสายเมื่อนั้นจิตย่อมไร้สมาธิ การบรรลุถึงสัจจะที่ถูกต้องจะมีได้ก็ด้วยการปฏิบัติตามหลักคำสอนเท่านั้น ...แท้ที่จริงนั้นโยคะนี้ก็คือการทำให้สมาธิไม่เอนเอียงในทุกสภาวะธรรม ไม่ว่าสภาวะธรรมนั้นจะดีหรือเลวก็ตาม บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาย่อมมองเห็นว่าทั้งความดีและเลวล้วนแต่เป็นสิ่งที่พึงสละทิ้งทั้งสิ้น” (ฤคชนก ไทพายนวาส, 2561)

การพิจารณาชญาณโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาจึงเป็นการเข้าใจวิธีการสร้างปัญญาและการตรวจสอบถึงวิธีการทำหน้าที่นั้นจะมุ่งไปที่ประโยชน์สูงสุดตามหลักมีคุณดีและความบริสุทธิ์ตามหลักธรรมอันเป็นการอ้างถึงความสมบูรณ์มากกว่าจะพิจารณาไปที่การกระทำเท่านั้น แต่เป็นการกระทำบนฐานของการรู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นการมุ่งหมายเอาความจริงสูงสุด ไม่ใช่ตนเองเป็นผู้กำหนดความรู้ันั้น แต่เป็นความรู้ันั้นเป็นผู้กำหนดตัวเรา

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์ข้อโต้แย้งเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา มาจากข้อถกเถียงเรื่องภักติโยคะ กรรมโยคะและชญาณโยคะ ในประเด็น ดังต่อไปนี้

3.1 ภักติโยคะกับการรวมกันระหว่างกายกับจิตหรือไม่ ในภควัทคีตามีการกล่าวถึงภักติโยคะว่า “ผู้ใดปฏิบัติโยคะด้วยความศรัทธา แต่ไม่ได้บรรลุถึงที่สุดเพราะสิ้นชีวิตก่อน ผู้นั้นเมื่อละโลกไปสู่ปรโลก เขาจะได้เสวยสุข ณ ดินแดนแห่งเทวโลก อันเป็นแดนสวรรค์เป็นเวลาหลายชั่วกัลป์ จากนั้นจึงจะจุติลงมาเกิดยังโลกมนุษย์ในตระกูลที่สูงส่งด้วยชาติกำเนิดและคุณธรรม หากไม่เกิดในตระกูลอันมั่นคง ดังกล่าวมา เขาย่อมไปเกิดในตระกูลแห่งโยคีผู้มีปัญญา การกำเนิดในตระกูลโยคีเช่นนั้นนับเป็นลาภชีวิตอันหาได้ยากยิ่งในโลกมนุษย์ เพราะเหตุที่คุ้นเคยกับการปฏิบัติโยคะมาแล้วในชาติก่อน” (ฤคชนก ไทพายนวาส, 2561) ภักติโยคะจึงเป็นการอ้างถึงการแสดงออกถึงความภักดีอันเป็นการใช้ศรัทธาในการนำไปสู่การหลุดพ้น ศังกราจารย์มองว่าภักติโยคะเป็นการอ้างถึงการบูชาพระผู้สร้างเพื่อให้พระเจ้านำไปสู่การหลุดพ้นจากการบูชานั้นของตนเอง อันเป็นการมอบชีวิตให้กับพระเป็นเจ้า (Sri Sankaracharya, 1901)

การอธิบายของศังกราจารย์เป็นการมุ่งเน้นไปที่การใช้จิตสื่อตรงกับพระเป็นเจ้า ขณะที่รามานุชะพิจารณาภักติโยคะในแง่ของปัญหาที่ไม่อาจจะแก้ไขได้อันเป็นส่วนสำคัญที่มาจากมายาที่เกิดขึ้น ซึ่งพระฤคชนกได้อธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างร่างกายและอาตมิกกล่าวคืออะไรคือร่างกายอันเป็นพื้นฐานที่ภักติโยคะจะสามารถแสดงให้เห็นได้ว่ามีความนอบน้อมศรัทธาซึ่งตรงนี้ไม่ใช่จิตวิญญาณหรือจิตสำนึก ที่จะแสดงให้เห็นถึงภักติโยคะได้ เพราะหากกล่าวว่าการแสดงออกทางกายที่ตายได้เป็นความเข้าใจผิด เพราะร่างกายเป็นบ่อเกิดของความชั่วทั้งปวง ลักษณะของร่างกายจึงไม่ใช่อาตมิก แต่การอ้างถึงว่าร่างกายจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกพื้นฐานที่ร่างกายรับรู้ได้เช่นความสุข แต่ขณะสิ่งที่อยู่

ภายในตัวเรานั้นเป็นผู้สั่งการให้เราทำและกลายเป็นพฤติกรรมที่นำมาสู่ตัวตนในตัวเราต่อไปที่จะกำหนดถึงอนาคต แต่ภักตโยคะนั้นไม่ใช่การนอนบ่มหรือแสดงออกทางกายแต่เป็นการอ้างอิงถึงปัญหาที่บริสุทธิ์ที่มาจากอาตมันภายในที่จะหยุดตัวตนที่เป็นร่างกาย ปัญญาอันนี้ใช้ประกอบในทุกๆ การกระทำและความคิดของมนุษย์สังสารวัฏ อันเป็นที่มาของการกำหนดการปฏิบัติตนให้ปัญญาเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ด้วยการแสดงออกนี้จึงเป็นวิธีการรักษาอาตมันไว้ในขอบเขตของภักตโยคะ อันเป็นจุดเริ่มแรกในการเข้าถึงอาตมันที่จะนำไปสู่การกระทำ และการกระทำทุกอย่างจะได้รับผลคือการความสุขในสวรรค์ ภายหลังจากจากโรคนี้อไปแล้ว (J.A.B.Van Buitenen, 1968)

การอธิบายของรามานุจจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างจิตใจกับร่างกายไปพร้อมกัน ซึ่งวิธีการอธิบายของรามานุจจะเป็นกระบวนการอธิบายผ่านข้อเท็จจริงที่เชื่อมโยงกันระหว่างโลกกับวิญญาณว่า ล้วนขึ้นอยู่กับพระเจ้าในฐานะเป็นสิ่งนิรันดร์ หรืออาจกล่าวได้ว่าพรหมนั้นไม่อาจมีอยู่ได้โดยปราศจากอาตมันและโลกวัตถุ โดยไม่อาจกล่าวได้ว่าร่างกายบริสุทธิ์ผ่านภักตโยคะ แต่เป็นการทำให้สิ่งที่บริสุทธิ์อยู่แล้วกลับมาบริสุทธิ์เหมือนเดิม รามานุจมองถึงการบูชาและการกระทำนั้นเป็นการมุ่งไปที่จิตผ่านวิธีการที่เรียกว่าภักตโยคะ ภักตจึงเป็นการทำให้อาตมันกลายเป็นส่วนหนึ่งของพระเป็นเจ้าผ่านปัญญา และการบูชาขัญ พระเป็นเจ้าไม่ได้ต้องการอะไรจากวิญญาณ เพียงแต่ต้องการให้ละถอนอัตตาออกไป จึงทำให้พระเป็นเจ้านั้นใกล้ชิดอาตมันมากขึ้นผ่านการบูชา รามานุจมองว่าภักตโยคะนั้นเป็นเงื่อนไขของความรู้ กล่าวคือ ถ้าคนหนึ่งบูชาตนเองจนถึงขัญโยคะ ความมีอยู่ทางกายภาพไม่อาจมีอยู่ได้ก็จริง แต่อย่าลืมว่าขัญโยคะนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีอยู่ทางกายภาพจึงจะเป็นไปได้ เพราะเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีย่างกายในการรับรู้ นั่นดังข้อความว่า “จากแนวคิดที่ว่า โลกจะเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งใดก็ตามขึ้นอยู่กับบูชา มนุษย์เกิดจากการอาหาร อาหารเกิดจากฝน ฝนเกิดจากการบูชายัญ การบูชายัญมาจากการกระทำของบุคคล การกระทำของบุคคลมาจากร่างกาย ร่างกายขึ้นอยู่กับอาตมัน ฉะนั้น ร่างกายและอาตมันจึงเกิดขึ้นจากอาหาร” (J.A.B.Van Buitenen, 1968)

การรวมกันของความหมายที่ว่าร่างกายและอาตมันหรือจิตเป็นอันเดียวกันจึงเป็นวิธีการอธิบายที่ปรากฏในตอนทีอรชุนได้รับความรู้จากพระฤๅษณะในแง่ที่จะให้ปฏิบัติหน้าที่ และการปฏิบัติหน้าที่นั้นก็มาจากคำสอนในกรรมโยคะ จึงเป็นการอธิบายให้เห็นว่ากายกับจิตนั้นเป็นอันเดียวกัน ไม่ได้แยกกันอย่างที่คังกรจารย์อธิบาย

3.2 การวิเคราะห์ข้อโต้แย้งเรื่องกรรมโยคะกับขัญโยคะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกัน คังกรจารย์มองว่ากรรมโยคะนั้นคือ

ก. กรรมโยคะ ไม่ใช่การรวมกันระหว่างความรู้และการกระทำ การหลุดพ้นไม่ใช่ผลที่เกิดจากการกระทำ ซึ่งทำให้เห็นว่าอะไรดีว่ากันระหว่างปัญญาและการกระทำ ตามคำอธิบายของคังกรจารย์มองว่า กรรมโยคะเป็นวิธีนำไปสู่ความเป็นอิสระจากการกระทำที่ถูกครอบงำด้วยมายาทางธรรมชาติ กล่าวคือ ผู้ที่ยังไม่หลุดพ้นจะไม่สามารถปฏิบัติกรรมโยคะได้ เนื่องจากเขายังคงเป็นไปตามเงื่อนไขของสังสารวัฏ นั้นทำให้กรรมโยคะไม่ใช่การรู้จักตัวเองอย่างที่อรชุนเข้าใจเท่านั้น แต่ผู้มีปัญญาที่ยกมาเป็นตัวอย่างของเรื่องนี้ เพราะการกระทำของผู้มีปัญญาคือชัดเจนปราศจากมายา การกระทำนั้นได้รับผลจากโมกษะให้ทำตามนั้น เมื่อบุคคลอยู่ภายใต้อำนาจของตนเองก็จะแสดงบางอย่างที่เป็นตัวเอง ทำตามความอยากของตัวเอง ซึ่งความอยากเป็นศัตรูกับอาตมัน ความอยากปกปิดปัญญา การเข้าใจตนเองจึงเป็นการอยู่เหนือตนเองด้วยการนำปัญญาจากกรรมโยคะอันเป็นแรงผลักดันของ

โมกษะมาทำลายความอยากนั้นจึงเป็นการทำลายการทำอะไรด้วยตนเองเป็นผู้กำหนด (Sri Sankaracharya, 1901)

ข. กรรมโยคะ เป็นการบูชาพระผู้เป็นเจ้า ผ่านหลักการทางศาสนาว่าด้วยการทำหน้าที่อันเป็นจุดมุ่งหมายของความเจริญทางโลกอันปรากฏในลักษณะวรรณะและหน้าที่ทางศาสนาที่หลากหลายอันเป็นการบูชาต่อศาสนาของพระผู้เป็นเจ้า トラบที่ยังคงปฏิบัติด้วยความทุ่มเททั้งจิตวิญญาณต่อพระผู้เป็นเจ้าโดยปราศจากความต้องการต่อผลโดยตรง เพื่อทำให้เกิดความบริสุทธิ์ทางจิตใจ เมื่อบุคคลมีจิตใจที่บริสุทธิ์จึงจะสามารถสร้างปัญญาขึ้นได้ ขณะเดียวกันปัญญาก็จะมาแก่ผู้นั้น (Sri Sankaracharya, 1901)

อีกทั้งยังพิจารณาญาณโยคะว่าคือ

ก. ญาณโยคะ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการอวตารของเทพเจ้า เป็นความหมายทั้งหมดของโมกษะที่อ้างถึงการที่เทพเจ้าจะนำเอาซึ่งประโยชน์และความหลุดพ้นจากโลก ดังจะเห็นได้จากระบบวรรณะ อันเป็นการกระทำที่ปราศจากความมุ่งหวัง แต่เป็นธรรมจริงๆ ของการกระทำที่และไม่ใช่การกระทำหน้าที่ ดังวรรณะพราหมณ์ที่แสดงออกผ่านพิธีบูชาญันนั้นไม่ใช่เป็นการกระทำที่ไร้จุดหมาย แต่เป็นการยัญทางปัญญาที่เกิดจากการกระทำ จึงทำให้การบูชาปัญญาอยู่เหนือการบูชาอื่นๆ ซึ่งเป็นการมุ่งหมายถึงปัญญาที่จะช่วยจำกัดความสงสัยเสียได้ (Sri Sankaracharya, 1901)

ข. ญาณโยคะ เป็นการบูชาพระผู้เป็นเจ้า เป็นเงื่อนไขสมบูรณ์ของสังสารวัฏหรือชีวิตที่หมุนเวียนนี้ทั้งหมด ตามคำสอนทางศาสนาหรือหลักธรรมนั้นจะประกอบไปด้วยการแสดงให้เห็นถึงปัญญาของอาตมน์ที่แสดงออกผ่านการงานทั้งปวง เป็นการอ้างถึงคำสอนทางศาสนาเรื่องจิต ดังคำว่าที่ว่า “จริงๆ แล้วศาสนาเป็นเงื่อนไขสำหรับการเข้าถึงความจริงอันเป็นสถานที่ของพรหมันคือความจริงสูงสุด” ในลักษณะนี้จึงกล่าวได้ว่า “บุคคลจะต้องปราศจากบุญและบาป ความสุขและทุกข์ เป็นผู้นั่งอยู่ลำพังสงบเงียบแต่ผู้เดียวและไม่คิดอะไรทั้งสิ้น สิ่งที่เขากล่าวถึงก็คือ ความรู้ที่สร้างขึ้นจากการบูชาแบบนี้ อันเป็นวิธีการที่อรุณกล่าวว่า “อาศัยหลักธรรมทุกอย่างที่มาสู่ตัวฉันลำพังคนเดียวเพื่อเป็นเกาะป้องกันภัย” (Sri Sankaracharya, 1901) คำอธิบายนี้ของคังกรจารย์เป็นการมองไปที่การใช้ปัญญาอยู่เหนืออัตตาและมุ่งเน้นไปที่ญาณโยคะมากกว่าจะพิจารณาไปที่กรรมโยคะ

ขณะที่รามานุชมองว่า ทุกการกระทำจะนำไปสู่ผลสุดท้ายหนึ่งเดียวคือจุดสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนั้นมาจากกรรมโยคะที่เป็นการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับปัญญาของอาตมน์ที่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ บุคคลที่จะบรรลุถึงสถานะที่สูงขึ้นเป็นการอ้างถึงอาตมน์เป็นผู้รับรู้ ซึ่งสำหรับกรรมโยคะเป็นสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสที่จะช่วยทำให้อาตมน์ได้รับประสบการณ์ดังกล่าว นั้น รามานุชมองว่ากรรมโยคะนำไปสู่ญาณโยคะ เพราะญาณโยคะเป็นการระบุดึงการรับรู้ปัญญาของอาตมน์ซึ่งปรากฏภายในจิตใจที่ได้รับแรงบันดาลใจและทำให้เกิดปัญญาในทุกๆ การกระทำ ญาณโยคะจึงเป็นคำสอนที่มุ่งถึงจิตใจที่อยู่บนพื้นฐานอาตมน์และสัมผัสที่เกี่ยวข้องกับวัตถุภายนอก ซึ่งพบว่าการกระทำนั้นจะมุ่งถึงญาณโยคะ คืออาจกล่าวได้ว่าญาณโยคะเป็นต้นเหตุของกรรมโยคะ จึงอาจกล่าวได้ว่ากรรมโยคะหลากหลายที่ปฏิบัติกันนั้นสามารถอ้างไปได้ถึงกรรมโยคะ กล่าวคือความรู้เป็นสิ่งสำคัญของกรรมโยคะ ซึ่งอาจเข้าใจได้ว่าทั้งกรรมโยคะและญาณโยคะมีความหมายเท่ากันในแง่ของสฤติที่มีอาตมน์เป็นผู้ได้รับสิ่งนี้ คือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากญาณโยคะที่จะมีอยู่ไม่ได้หากไม่มีกรรมโยคะ

ที่สุดแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายที่อาตมัมจะเข้าถึงความจริงได้จำเป็นที่จะต้องอาศัยกรรมโยคะเป็นแรงผลักดัน (Sri Sankaracharya, 1901)

จากการพิจารณาดังกล่าวนี้นักวิจัยพบว่าคัมภีร์การจารย่มองเรื่องหน้าที่ตามลักษณะของกรรมโยคะนั้นแตกต่างออกไปกล่าวคือ ปัญญาและการกระทำไม่ได้เกี่ยวข้องกัน และการรวมกรรมโยคะและญาณโยคะเข้าด้วยกันจึงไม่ได้นำไปสู่การบรรลุโมกษะอย่างเต็มที่เข้าใจ เนื่องจากการกระทำนั้นโดยหลักปฏิบัติแล้วปรากฏในเรื่องบุชายัตตามทีปรากฏในคัมภีร์พระเวท ซึ่งถูกออกแบบมาให้ใช้กับมายาและสิ่งที่มีมนุษย์จะต้องพบเจอในโลก การเปลี่ยนแปลงโลกผ่านญาณโยคะจึงได้ถูกนำเสนอและเป็นทางเดียวในการบรรลุโมกษะได้ โดยผู้ที่เข้าใจได้ต้องไม่เกี่ยวข้องกับทุกการกระทำที่ปรากฏในสังสารวัฏนี้ แต่เป็นการออกไปจากโลกแห่งปรากฏการณ์นี้ก่อน

การหลีกเลี่ยงทุกการกระทำในโลกเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นการหลุดพ้นจากโลกได้ ญาณโยคะเท่านั้นที่จะสามารถนำออกจากสังสารวัฏนี้ได้ ส่วนกรรมโยคะนั้นเกี่ยวข้องกับการทำยังคงเป็นเรื่องของผู้ที่ยังติดในมายา และทำให้ไม่สามารถเข้าถึงญาณโยคะได้ (Eleni Boliaki, 2012) จากข้อสังเกตดังกล่าวเป็นการเข้าใจสถานะที่โยคะทั้ง 2 นั้นตามที่คัมภีร์การจารย่มองเน้นและให้ความสำคัญกับญาณโยคะอย่างมาก คำอธิบายทุกอย่างมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาถึงจิตในฐานะที่เป็นหลักสำคัญในการอธิบายคำสอนในศาสนาซึ่งจิตดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสูงส่งของพรหมันในฐานะที่เป็นความจริงสูงสุดโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งอื่นนอกจากนี้ แต่ขณะเดียวกันก็มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าวิธีการอธิบายของคัมภีร์การจารยทำให้เกิดความขัดแย้งกันในข้อความ ดังที่คัมภีร์การจารยกล่าวถึงการหลีกเลี่ยงการกระทำอันเป็นไปตามแบบกรรมโยคะผ่านคำสอนเรื่องจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์และหลีกเลี่ยงที่จะต้องรับผลกระทบตามวิธีปฏิบัติตามกรรมโยคะ โดยมีแต่กายเท่านั้นที่จำเป็นต้องรับผลของการกระทำ แต่ก็มีข้อความบางส่วนที่คัมภีร์การจารยกล่าวว่า “ความสมบูรณ์ของกรรมโยคะเป็นขั้นตอนสำคัญในการบรรลุถึงความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณได้” (SHARMA ARVIND, 1986) แต่อย่างไรก็ตามคัมภีร์การจารยกล่าวถึงการไม่เกี่ยวข้องกันของกรรมโยคะและญาณโยคะนั้นเป็นการอ้างถึงลักษณะการที่อาตมัมจะรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมันอ้างถึงความเป็นอิสระจากครอบครวั วรณะ การกระทำ พิธีกรรมต่างๆ อันเป็นสถานะที่ถูกมองว่านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของอาตมัมนั้น แต่การที่อาตมัมจะเป็นอิสระได้ต้องหลีกเลี่ยงเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจึงจำเป็นจะต้องหลีกเลี่ยงทุกรายรวมถึงการกระทำ คัมภีร์การจารยจึงแยกแยะจิตออกมาเป็นผู้สังเกตการณ์หน้าที่และวรรณะต่างๆ ในสังคม ซึ่งตรงนี้จะพบว่า จิตนั้นได้ถูกกำหนดด้วยศาสนาว่าเป็นการเชื่อมโยงถึงพระเป็นเจ้าผ่านกรรมโยคะและภักดีโยคะ

เมื่อวิเคราะห์จากหลักการดังกล่าวนี้ นักวิจัยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการให้เหตุผลของรามานูซจะเข้าใจได้ชัดกว่าคัมภีร์การจารยที่อาจพึ่งพิงกับหลักการอธิบายพรหมันในความหมายหนึ่งเดียวที่โยงกับจิตแล้วปฏิเสธวัตถุหรือโลกแห่งประสบการณ์ ทั้งที่ความเป็นไปได้ของวัตถุหรือประสบการณ์นั้นเป็นส่วนสำคัญในการเข้าถึงความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นพิจารณาในด้านใดก็ตาม แต่การจะหาหลักเกณฑ์ในการตัดสินว่าโยคะในภควัตติตานั้นมุ่งเน้นไปที่โยคะไหนมากกว่ากัน ก็พบตามคำอธิบายของรามานูซที่พิจารณาบนฐานของการทำหน้าที่รบของอรชุนที่ไม่ได้พิจารณาแยกออกจากข้อเท็จจริง หรือว่าตามจริงแล้วหากพิจารณาแยกส่วนเป็นจิตและเป็นกาย คือกายทำหน้าที่รบนั้นไม่ได้สัมพันธ์กับจิตที่เป็นการบูชาพระเจ้า ก็เท่ากับไม่สนใจผลของการรบหรือไม่ได้รับเพื่อมุ่งหมายชัย

ชนะ หากเป็นอย่างนั้นก็เท่ากับว่า การรบของอรชุนเป็นการแค่สักแต่ทำหน้าที่เท่านั้น ไม่ได้หวังผลที่จะชนะในการรบแต่อย่างใด เท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ให้อธรรมมีชัยเหนือธรรมะ ซึ่งก็ขัดกับหลักการในการทำหน้าที่ เพราะว่าตามจริงการปฏิบัติตามกรรมโยคะก็มุ่งหวังผลของการปฏิบัตินั้นด้วย เพียงแต่เป็นความบริสุทธิ์ต่อผลที่ได้มานั้นตามแบบของชฎาณโยคะ ในแง่นี้จึงควรพิจารณาการรบในแบบที่จะต้องชนะ เพราะเท่ากับเป็นการยอมรับให้อธรรมอยู่เหนือธรรมจึงจะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง มากกว่าจะคิดถึงแต่ร่างกายแพ้แต่ใจชนะ เท่ากับเป็นการยอมรับการบรรลุโมกษะแต่เพียงหนึ่งเดียว แต่ขาดการรวมเป็นหนึ่งเดียวกันของโมกษะของผู้ที่ร่วมรบนั้นทั้งหมดที่ถือว่า เป็นการประกาศธรรมะในการทำหน้าที่และการรักษาผลของความดีที่จะเกิดขึ้นต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องแนวคิดเรื่องโยคะในภควัทคีตา:การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ได้พบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดเรื่องโยคะในปรัชญาอินเดีย มีการอธิบายโยคะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระหมัน และการไม่ตัดสินตัวเองจากกรรมที่เราทำตามความต้องการ รวมถึงการทำให้ตนเองเข้าถึงความรู้แจ้งด้วยการพัฒนาความรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสและอารมณ์ สอดคล้องกับงานของแม่อชีงาเนียร แสงสินโยคะ ที่พบว่า สมาธิในโยคสูตรกับคัมภีร์พระสูตรตปิฎก เป็นหนทาง นำมาซึ่งความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ช่วยให้จิตสงบดับความทุกข์ต่างๆ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ สมาธิในคัมภีร์ทั้งสองมีขั้นตอนการปฏิบัติแตกต่างกัน แต่ผลของการคล้ายคลึง สมาธิในโยคสูตรช่วยควบคุมความเปลี่ยนแปลง หรือความฟุ้งซ่านของจิต ทำให้จิตสงบ ช่วยลดอกุศลจิตที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ ส่วนสมาธิในสูตรตันปิฎก ช่วยทำให้จิตใจสะอาดหมดจด และมีปิติปราโมทย์ ถ้าผู้ปฏิบัติหมั่นฝึกฝนอบรม ภาวนาปฏิบัติมากขึ้น นำไปสู่ความ เยือกเย็น และบรรลุพระนิพพานในที่สุด สมาธิในสองคัมภีร์เป็นพื้นฐาน ที่จะนำไปสู่การรู้แจ้ง คือ พระนิพพาน หรือ สมปรชญาตสมาธิ ดังนั้น การปฏิบัติสมาธิ ต้องปฏิบัติตามขั้นตอน และการปฏิบัติให้บรรลุผลที่แท้จริง (แม่อชีงาเนียร แสงสิน, 2547)

วัตถุประสงค์ที่ 2 โยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา เป็นการกล่าวถึงภักติโยคะจึงเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อม ในกรณีของอรชุนที่มีต่อพระภฤชณะนั้นเป็นการเชื่อต่อพระเป็นเจ้า กรรมโยคะอันเป็นการกระทำที่ไม่มีผลก่เกิดขึ้นจากการใช้วิธีการแบบของโยคีผู้ไม่พิจารณาในแง่ของกรรมนั้นเป็นเรื่องของผล แต่ทำตามหน้าที่ที่ถูกพิจารณาบนพื้นฐานของสิ่งที่อยู่เหนือกว่าตนเองเป็นผู้กำหนดแต่อย่างใด เป็นเรื่องผู้พระเป็นเจ้าหรืออำนาจสูงสุดเป็นผู้กำหนดหน้าที่และผลที่จะเกิดขึ้น และชฎาณโยคะที่มุ่งไปที่สร้างปัญญาและการตรวจสอบถึงวิธีการทำหน้าที่นั้นจะมุ่งไปที่ประโยชน์สูงสุดตามหลักมีความดีและความบริสุทธิ์ตามหลักธรรมอันเป็นการอ้างถึงความสมบูรณ์มากกว่าจะพิจารณาไปที่การกระทำเท่านั้น สอดคล้องกับงานของพระมหาวันดี กนตวิโร (ปะวะเส) ที่กล่าวว่ากล่าวถึงคัมภีร์ภควัทคีตา เป็นส่วนหนึ่งในบทที่ 6 ของมหากาพย์ เป็นการรบระหว่างฝ่ายปาณฑพกับฝ่ายเคารพ ที่เป็นพี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน ประสงค์ต้องแย่งชิงความเป็นใหญ่ เป็นการสนทนา ระหว่างพระภฤชณะกับอรชุน โดยที่อรชุนเป็นผู้ถาม ส่วนพระภฤชณะเป็นผู้ตอบ ในการรบที่ทุ่งกุญเษตร การรบดำเนินไปอย่างดุเดือด ติดต่อกัน เป็นเวลา 18 วัน ปรากฏว่ามีนักรบล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ในที่สุดฝ่ายตระกูลปาณฑพเป็นฝ่ายรบชนะเคารพในที่สุด ส่วนอภิปรายในคัมภีร์ภควัทคีตาประกอบด้วยความ

จริงเกี่ยวกับ พรหมัน กรรม สังสารวัฏ การเกิดใหม่ และการบรรลุมโงกษะ ในความจริง ทั้งหมด นั้นสามารถ เข้าถึงได้ ด้วยวิธี ทาง 3 อย่าง ประกอบ ด้วย 1) วิธีทางแห่งปัญญา (ญาณมารค) 2) วิธีทางแห่งการกระทำ (กรรมมารค) และ 3) วิธีทางแห่งความภักดี เชื้อม้น (ภักติมารค) ในวิธีทั้ง 3 มีการเน้นหนักไปที่วิธีทางความภักดีเชื้อม้น (ภักติมารค) มากกว่าวิธีอื่น ๆ กล่าวถึง ความจริงแท้ พระเจ้าพรหมัน การเกิดใหม่ การเวียนว่าย ในสังสารวัฏ และความหลุดพ้น ในการบรรลุมโงกษะต้องอาศัยหลักการทั้งสามประการคือ กรรมโยคะภักดีโยคะและชญาณโยคะเพื่อบรรลุความจริงแท้ (พระมหาวันดี กนตวิโร (ปะวะเส), 2563) และสอดคล้องกับไวภพ กฤษณสุวรรณ, พระศรีรัตนโอบล และคงสฤษฏ์แพงทรัพย์ที่พบว่า ในอุปนิษทสอนเรื่องกฎแห่งกรรมว่า กรรมเป็นเครื่องผูกพันให้มนุษย์เวียนว่ายตายเกิด การประกอบพิธีบูชาญจึงเป็นความดี นอกจากนี้การบริจาคทาน ช่วยเหลือผู้อื่น การบำเพ็ญตปะหรือบำเพ็ญเพียรแบบนักรบวชก็เพื่อบรรลุมโงกษะ (ไวภพ กฤษณสุวรรณ, พระศรีรัตนโอบล และคงสฤษฏ์ แพงทรัพย์, 2564)

วัตถุประสงคที่ 3 ข้อโต้แย้งเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา ปรากฏถึงการให้เหตุผลที่โยงกันระหว่างการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ด้วยข้อเสนอในการพยายามสนใจที่กายกับจิตในแง่ของการทำเพื่อประโยชน์ผู้อื่น และถือว่าการกระทำนั้นเป็นไปตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดด้วยพรหมัน สอดคล้องกับ Ellen Jane Briggs ที่อธิบายถึงความหลุดพ้นและความต้องการในคัมภีร์ภควัทคีตาว่า การเข้าใจเรื่องการหลุดพ้นกับมายาได้ถูกนำเสนอผ่านแนวคิดของกลุ่มนักปรัชญาอินเดียที่พยายามเสนอวิธีชีวิตแบบพิเศษ (extraordinary) ซึ่งอยู่เหนือวิถีชีวิตปกติ แต่การจะเข้าใจถึงการมีอยู่นี้ได้ถูกนำเสนอผ่านแนวคิดแบบข้อเสนอเรื่องจิตกับกาย ซึ่งการที่ใครจะทำกรรมอะไรก็ตามจะต้องอ้างถึงการกระทำที่ตนเองมีเสรีภาพในการกระทำนั้น กล่าวคือ เสรีภาพหรือเจตจำนงเสรี (free will) เป็นสิ่งที่จำเป็นในการตัดสินใจทำบางสิ่ง กล่าวคือ การมีอยู่ของจิตกับกายมาจากการที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้กำหนดการกระทำนั้น เช่นเดียวกับในภควัทคีตาที่อ้างถึงความกังวลของอรชุนควรจะเข้าสู่สนามรบกับเหล่าพระญาติหรือไม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงการตัดสินใจ ข้อนี้กฤษณะเสนอความเป็นจริงว่า ทุกคนจำเป็นต้องตาย แต่จะดีกว่าถ้าอรชุนจะกลายเป็นเครื่องมือของพระเจ้านำความตายไปสู่เขาเหล่านั้น แต่ข้อเสนอนี้จะไม่มีคามหมายเลยถ้าอรชุนไม่เลือกหรือปฏิเสธ ทั้งหมดมาจากการอ้างถึงแนวคิดแบบโยคะที่กล่าวถึงความกล้าหาญ ซึ่งการจะทำอย่างนั้นได้ต้องหยุดคามมีเสรีภาพของมนุษย์เสียก่อน และสร้างวิธีการอ่านแบบผู้สมัครใจ (voluntarist reading) โดยสร้างกระบวนการที่ทำให้จิตนั้นถูกควบคุมด้วยสิ่งพิเศษหรือพระเจ้า อันเป็นการสร้างความสามารถที่จะให้จิตหลุดออกจากความต้องการของใจตนเอง เช่นเดียวกับการอ้างถึงการปฏิบัติเพื่อบูชาพระเจ้า หรือข้อเสนอทางการปฏิบัติอื่นๆ เช่นเดินเข้าไปในไฟ การหยุดลมหายใจเพื่อบูชาพระเจ้า วิธีการนี้คนที่มิกิเลสหรือมีมายาอยู่จะไม่อาจทำได้ (Ellen Jane Briggs, 2008)

องค์ความรู้ใหม่ของการวิจัย

จากภาพ อธิบายถึงต้นไม้แห่งคัมภีร์ภควัทศิตาประกอบยอดไม้อันเป็นจุดหมายสูงสุดคือพรหมัน และมีกิ่งแตกแขนงออกไป 2 ฝั่ง คือ

1. โยคะ อยู่ทางขวามือของพรหมัน เป็นขั้นตอนการปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงพรหมัน อันมีชญาณโยคะเป็นวิธีปฏิบัติสูงสุด คังการาจารย์มองว่า ชญาณโยคะเท่านั้นที่จำเป็น ขณะที่รามานุชะมองว่ากรรมโยคะและภักติโยคะต่างเป็นหลักปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ชญาณโยคะ ซึ่งตรงกับเนื้อหาในภควัทศิตาที่เน้นการปฏิบัติตามหลักโยคะทั้ง 3

2. อาตมัน อยู่ทางซ้ายมือของพรหมัน อาตมันเป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติตามโยคะทั้ง 3 อาตมันในภควัทศิตาเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างตัวตนกับพรหมัน หากไม่มีสังสารวัฏและกรรมหรือหน้าที่ก็ไม่มีอะไรเชื่อมโยงให้ตัวตนกับพรหมันเข้าถึงกันได้ กรรมและหน้าที่จึงเป็นการทำตามพรหมันแล้วทุกการกระทำจะไม่มีผลตามมา

บทสรุป

หลักโยคะในภควัทศิตากล่าวถึงภักติโยคะ-กรรมโยคะ-ชญาณโยคะ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพรหมัน คังการาจารย์เสนอให้ใช้ชญาณโยคะในการเข้าถึงพรหมันและไม่จำเป็นต้องยุ่งเกี่ยวกับภักติโยคะและกรรมโยคะนั้นก็เป็นมุมมองที่เน้นไปที่การนำอาตมันเข้าไปสู่จุดหมายปลายทางส่วนตัว แต่หากอธิบายในแนวทางของรามานุชะก็รวมกันทั้ง 3 ล้วนต้องอาศัยกัน ไม่แยกกัน ดังที่ปรากฏในคัมภีร์ภควัทศิตาที่กล่าวถึงทุกการกระทำของมนุษย์ สามารถบำเพ็ญปฏิบัติจิตไปพร้อมกับการทำหน้าที่ เน้นการบรรลุหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี ต้องอาศัยปัญญาความรู้แจ้ง ในการเชื่อมโยงกับพระผู้เป็นเจ้าเพราะโลกเป็นสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุจุดหมายปลายทางของชีวิต ดังนั้น โยคะจึงสัมพันธ์กับหน้าที่ตามพระเป็นเจ้า ไม่ใช่แค่การรับรู้ถึงพระองค์เท่านั้น อีกทั้งการปฏิบัติก็ยังโยงไปถึงการไม่

ต้องรับกรรมที่ทำนั้นด้วย การปฏิบัติโยคะจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องทำและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ใช่เรื่องที่ควรหลีกเลี่ยงและถือน่าตนเองเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้
 - 1.1 กระทรวงวัฒนธรรมควรจัดทำหลักสูตรการฝึกโยคะตามคัมภีร์ภควัทคีตา
 - 1.2 กรมการศาสนา ควรจัดเวทีสานเสวนา เรื่องการฝึกโยคะและสมาธิในชีวิตประจำวันได้จริง
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 การประยุกต์หลักคำสอนเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตาเพื่อแก้ไขการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม
 - 2.2 เสรีภาพในคัมภีร์ภควัทคีตา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณไทวปายนวยาส. (2561). *ภควัทคีตา*. แปลโดย สมภาร พรหมทา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วารสารปัญญา.
- พิน ดอกบัว. (2545). *ปวงปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2549). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเอส พรินติ้ง เฮาส์.
- พระมหาวันดี กนตวีโร (ปะวะเส). (2563). “การวิเคราะห์อภิปรัชญาในคัมภีร์ภควัทคีตา”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- แมชีจำเนียร แสงสิน. (2547). “การศึกษาเปรียบเทียบสมาธิในคัมภีร์โยคะสูตรกับคัมภีร์พระสูตรตปิฎก”. *ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไวภพ กฤษณสุวรรณ, พระศรีรัตโนบล และคงสุภรณ์ แพงทรัพย์. (2564). ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องการเกิดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 4(1), หน้า 20-34.
- J.A.B.Van Buitenen. (1968). *Ramanuja on the Bhagavadgita: A condensed rendering of his Gitabhasya with copious Notes and an Introduction*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Sri Sankaracharya. (1901). *The Bhagavadgita*. trans. by A. Mahadeva Sastri. 2nd edition. Mysore: The G.T.A. Printing Works.
- Sri Swami Sachidananda. (2019). *The Yoga Sutras of Patanjali*. 8th Printing. Buckingham: Integral Yoga Publications.
- Eleni Boliaki. (2012). Jnana, Bhakti, and Karma Yoga: Sankara and Ramanuja on the Bhagavad-Gita. *theology*, 1, p.326.

SHARMA ARVIND. (1986). *The Hindu Gita: Ancient and classical interpretations of the Bhagavadgita*. Illinois: Open Court.

Ellen Jane Briggs. (2008). Freedom and Desire in the Bhagavad Gita. *Dissertation presented to Faculty of the Graduate School*. The University of Texas at Austin.